

Základní ukazatele a metodické vysvětlivky

Publikovaný stav obyvatel včetně podrobnějších charakteristik navazuje na definitivní výsledky posledního sčítání lidu, domů a bytů (SLDB 2011, rozhodný okamžik z 25. na 26. 3. 2011). Tento výchozí stav je každoročně upravován o počty narozených a zemřelých tak, jak je hlásí matriční úřady, a dále o počty přistěhovalých a vystěhovalých. Výsledkem těchto tzv. bilancí je pak stav obyvatel a jeho věkové složení k 31.12. daného roku.

Veškeré současně sledované údaje se týkají všech obyvatel, kteří mají v ČR trvalé bydliště, a to bez ohledu na státní občanství. Od r. 2001 (v návaznosti na sčítání lidu, domů a bytů 2001) údaje zahrnují také cizince s vízy nad 90 dnů (podle zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců) a cizince s přiznaným azylem (podle zákona č. 325/1999 Sb., o azylu). Od 1. 5. 2004, v návaznosti na tzv. Euronovelu zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců, se údaje týkají občanů zemí EU s přechodným pobytem na území ČR a občanů třetích zemí s dlouhodobým pobytem. Údaje zohledňují rovněž události (sňatky, narození a úmrtí) občanů s trvalým pobytem na území ČR, které nastaly v cizině.

Tyto změny se v hl. m. Praze výrazně promítly hlavně do migrační statistiky. Cizinci dlouhodobě významným dílem přispívají k migračním i celkovým přírůstkům počtu obyvatel v Praze.

Obyvatelstvo daného území se v čase mění ve svém počtu i struktuře. Iniciátory pohybu obyvatelstva jsou demografické události:

- **narození:** sleduje se počet všech narozených dětí (živě i mrtvě) obyvateli České republiky (obyvatelem ČR alespoň jeden z rodičů), za něž obdržel Český statistický úřad od zpravodajské jednotky (matriky) statistické hlášení o narození; územně jsou narozené děti tříděny podle trvalého pobytu matky v době porodu; do zpracování údajů o aktuálním věkovém složení obyvatel daného území vstupují pouze počty živě narozených dětí. V roce 2012 došlo ke změně definice živě/mrtvě narozeného dítěte.
- **zemřelí:** sleduje se počet všech zemřelých osob, o jejichž úmrtí obdržel Český statistický úřad od zpravodajské jednotky (matriky) statistické hlášení o úmrtí. Od roku 2007 je nově sledováno místo úmrtí. V roce 2013 došlo ke změně zdroje pro zpracování příčin smrti zemřelého. Od roku 2013 přebírá ČSÚ od ÚZIS vybrané položky listu o prohlídce zemřelého, který obsahuje příčiny smrti. Příčiny smrti jsou kódovány dle Mezinárodní statistické klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů (MKN)
- **rozvody:** sleduje se počet právních zániků manželství obyvatel České republiky (obyvatelem ČR alespoň jeden z manželů) rozvodem, za které zaslala zpravodajská jednotka statistické hlášení o rozvodu, rozvody jsou tříděny podle posledního společného bydliště manželů. Z hlediska časového určení rozvodu je od roku 2007 určující měsíc nabytí právní moci rozvodu manželství.
- **sňatky:** Sleduje se počet zákonně uzavřených manželství obyvatel České republiky (obyvatelem ČR alespoň jeden ze snoubenců), za něž obdržel Český statistický úřad od zpravodajské jednotky hlášení o uzavření manželství. Sňatky jsou tříděny podle místa pobytu ženicha (není-li uvedeno jinak). Do počtu sňatků jsou zahrnuty jak občanské, tak církevní sňatky.
- **stěhování (přistěhovalí, vystěhovalí):** stěhováním se rozumí změna trvalého bydliště osoby, u cizinců s přechodným pobytem delším jak 90 dnů i změna místa přechodného pobytu, za hranice určité územní jednotky.; rozlišuje se stěhování vnitřní, tj. v rámci území ČR, a zahraniční, tedy stěhování do / ze zahraničí bez ohledu na státní příslušnost stěhující se osoby.

Data o stěhování českých občanů byla v letech 2001–2004 získávána z Hlášení o stěhování (zpravodajskou jednotkou byly ohlašovny pobytu a okresní úřadovny cizinecké a pohraniční policie ČR), údaje o stěhování cizinců byly přebírány od Ředitelství služby cizinecké policie. Od roku 2005 přebírá ČSÚ soubory dat z

Ministerstva vnitra a Ředitelství služby cizinecké policie. V souvislosti s touto změnou se již nesleduje vzdělání stěhujícího se a důvod stěhování.

Údaje o věkovém složení obyvatel jsou získávány bilancí demografických událostí na výsledky posledního sčítání lidu, domů a bytů (v roce 2001).

Nejpoužívanější demografické ukazatele

Přirozený přírůstek

Rozdíl mezi počtem živě narozených dětí a počtem zemřelých obyvatel ve stejném období.

Přírůstek stěhováním (saldo migrace)

Rozdíl mezi počtem přistěhovaných a vystěhovaných ve stejném období do/z dané územní jednotky.

Celkový přírůstek

Součet přirozeného přírůstku a přírůstku stěhováním ve stejném období.

Index stáří

Poměr počtu osob ve věku 65 a více let k počtu dětí ve věku 0–14 let (obvykle na 100 dětí) ve stejném časovém okamžiku.

Index ekonomické závislosti (zatížení)

Poměr počtu osob v ekonomicky neaktivním věku (běžně 0–14 let a 65 a více let) k počtu osob v ekonomicky aktivním věku (15–64 let) ve stejném časovém okamžiku. Ukazatel je alternativně počítán s vymezením skupin 0–19, 20–64 a 65+ let jako skupin ekonomicky (ne)aktivního věku.

Průměrný věk obyvatel

Aritmetický průměr věků všech jedinců (určitého pohlaví či celkem) žijících v daném časovém okamžiku.

Hrubé míry (sňatečnosti, rozvodovosti, porodnosti, potratovosti, úmrtnosti, migrace)

Vyjadřují počet příslušných demografických událostí na celkový počet obyvatel středního stavu (tj. ke středu období). Uvádí se zpravidla v promile, čili v přepočtu na 1 000 obyvatel daného území v daném čase.

Míry (sňatečnosti, rozvodovosti, porodnosti, potratovosti, ukončených těhotenství, úmrtnosti, migrace) podle pohlaví a věku

Počet příslušných demografických událostí osob v určitém věku (věkovém intervalu) na počet obyvatel stejného věku (věkového intervalu) středního stavu (nejčastěji na 1 000 obyvatel).

Úhrnná rozvodovost

Podíl manželství, která by skončila rozvodem za předpokladu, že by intenzity rozvodovosti podle délky trvání manželství zaznamenané ve sledovaném kalendářním roce zůstaly neměnné.

Úhrnná plodnost

Průměrný počet živě narozených dětí, které by se narodily jedné ženě za předpokladu, že by míry plodnosti podle věku zaznamenané ve sledovaném kalendářním roce zůstaly během jejího reprodukčního věku (15–49 let) neměnné.

Z rozložení měř plodnosti podle věku vychází **průměrný věk žen při narození dítěte**.

Hrubá míra reprodukce

Průměrný počet živě narozených dcer, které by se narodily jedné ženě za předpokladu, že by míry plodnosti podle věku zaznamenané ve sledovaném kalendářním roce zůstaly během jejího reprodukčního věku (15–49 let) neměnné.

Čistá míra reprodukce

Průměrný počet živě narozených dcer, které by se narodily jedné ženě a dožily se věku své matky v době

porodu za předpokladu, že by míry plodnosti a úmrtnosti podle věku zaznamenané ve sledovaném kalendářním roce zůstaly během jejího reprodukčního věku (15–49 let) neměnné.

Úhrnná potratovost

Průměrný počet potratů, které by připadly na jednu ženu za předpokladu, že by míry potratovosti podle věku zaznamenané ve sledovaném kalendářním roce zůstaly během jejího reprodukčního věku (15–49 let) neměnné.

Z rozložení měř potratovosti podle věku vychází **průměrný věk žen při potratu**.

Mrtvorozenost

Poměr počtu mrtvě narozených dětí k počtu všech narozených dětí (obvykle na 1 000 narozených).

Kojenecká úmrtnost

Poměr počtu dětí zemřelých před dosažením věku 1 roku k počtu živě narozených dětí ve stejném období (obvykle na 1 000 živě narozených).

Novorozenecká úmrtnost

Poměr počtu zemřelých před dosažením věku 28 dnů k počtu živě narozených dětí ve stejném období (obvykle na 1 000 živě narozených).

Obrat zahraničního stěhování

Součet přistěhovalých ze zahraničí a vystěhovalých do zahraničí.

Objem vnitřního stěhování

Počet všech zaznamenaných případů vnitřního stěhování v dané územní jednotce za dané období. Objem stěhování za vyšší územní jednotku je definován jako součet objemu stěhování za nižší územní celky plus stěhování mezi nižšími územními celky.

